

Etos „żołnierzy wyklętych” w twórczości muzyków tożsamościowych jako przykład kreowania polityki historycznej

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie obrazu „żołnierzy wyklętych”, jaki wyłania się w twórczości muzyków sceny tożsamościowej. Tekst powstał w oparciu o metody problemową oraz analityczną; uwaga badacza koncentrowała się na opisanu etosu powstańców antykomunistycznych, jaki można zaobserwować w twórczości współczesnych artystów tego nurtu muzycznego.

Ograniczenia objętości tekstu spowodowały, iż w opracowaniu skupiono uwagę tylko na najbardziej charakterystycznych utworach muzycznych dla omawianego zagadnienia. W artykule nie dokonano analizy całego zawartego w tytule eseju obszaru, nie przedstawiono wszystkich wykonawców, którzy w swojej twórczości zmierzali się z problematyką „żołnierzy wyklętych”. Skupiono się na zaprezentowaniu wybranych artystów dedykujących swoje utwory powstańcom antykomunistycznym. Opisano prekursorów polskiej sceny tożsamościowej, wybranych muzyków mainstreamowych, którzy w swojej karierze wykonywali piosenki poświęcone bohaterom walk z sowiecką okupacją oraz najbardziej popularnych zespołów rockowych, hardrockowych, metalowych, a także raperów wykonujących utwory o zabarwieniu patriotycznym. Na końcu poruszono tematykę związków artystów tożsamościowych z polityką i nurtami ideowymi. Porównano także polską scenę tożsamościową z wybranymi krajami Europy Środkowej.

Podstawowymi źródłami, na których oparto artykuł stanowiły utwory muzyczne, publiczne wypowiedzi i wywiady z zaprezentowanymi wykonawcami. Autor podjął próbę konfrontacji wyżej wymienionych źródeł z ocenami publicystów reprezentujących różne nurty ideologiczne oraz literaturą przedmiotu.

Zdefiniowanie kluczowych pojęć

„Polityka historyczna” skupia się na szczegółowej analizie związku historii z polityką danego kraju. Jest narzędziem kształtowania określonej świadomości historycznej oraz wzmacnia publiczny dyskurs o przeszłości¹. Nie sposób także nie zgodzić się z tezą Grzegorza Górnego, który podkreślił, że „każdy kraj musi prowadzić politykę historyczną – jeżeli nie będzie prowadził własnej, to będzie prowadził cu-

¹ Zob. J. Żaryn, *Polska pamięć. O historii i polityce historycznej*, Gdańsk 2017.

dzą”². Zdaniem Sławomira Cenckiewicza polska polityka historyczna charakteryzuje się chaosem i wieloletnimi zaniedbaniami, objawia się to faktem braku współpracy poszczególnych instytucji państwowych odpowiedzialnych za jej kreowanie, nawet nie posiadających wiedzy o działaniach innych uprawnionych do tej funkcji podmiotów³.

„Tożsamość narodową” rozumiemy jako poczucie odrębności wobec innych narodów kształtowane przez czynniki narodotwórcze takie jak świadomość pochodzenia, symbole, język, wspólna historia, więzy krwi, stosunek do dziedzictwa kulturowego, kultura, terytorium, charakter. Poczucie tożsamości narodowej szczególnie ujawnia się w sytuacjach kryzysowych, gdy potrzebne jest wspólne działanie na rzecz ogólnie pojętego dobra narodu, na przykład planowania powstań narodowych⁴. Zgodnie z tym ujęciem, polska tożsamość ukształtowana została wokół narodowej kultury, języka, zwyczajów i wiary, głównie w okresie walk o niepodległość⁵.

Muzyka może stać się środkiem ekspresji i integracji emocjonalnej różnych grup czy ruchów społecznych, które traktują twórczość muzyczną jako punkt odniesienia dla określania własnej tożsamości⁶. Społeczno-kulturowa funkcja artysty, w tym muzyka, polega na zaskakiwaniu odbiorców, przekraczaniu barier, przełamywaniu granic, kreowaniu kodów kulturowych, wyprzedzaniu naturalnego biegu wydarzeń. Zdaniem Ewy Krawczak artyści „tworzą wizje nowych form ładu społecznego łatwiej i szybciej niż uczeni czy społecznicy”⁷.

Muzyka tożsamościowa nie jest określonym gatunkiem muzycznym, a jej definiowanie zawiera się w przesłaniu tekstów. Zdaniem Dawida Zadury i Radosława Ostrzyckiego inspirowane jest problemami społecznymi, kulturą i dziedzictwem narodowym⁸, w tym przedstawia historię ojczyzny i kreuje postawy patriotyczne. Jednym z *leitmotywów* współczesnych artystów tożsamościowych jest prezentacja etosu i dziejów podziemia niepodległościowego i narodowego podczas II wojny

² G. Górny, *Polska na celowniku*, „W Sieci” 14–20.05.2018, nr 20, s. 23.

³ S. Cenckiewicz: *Polityka historyczna w Polsce to chaos; nowela o IPN – odczytywana jako groźna dla wolności*. Rozmawiał Norbert Nowotnik, <http://www.pap.pl/aktualnosci/news,1290922,s-cenckiewicz-polityka-historyczna-w-polsce-to-chaos-nowela-o-ipn---odczytywana-jako-grozna-dla-wolnosci.html>, odczyt z dn. 16.05.2018.

⁴ S. Wojtkowiak, *Tendencje globalistyczne a sprawa zachowania polskiej integralności i tożsamości narodowej*, „Res Humana” 2005, nr 2–3, s. 30–35.

⁵ T. Schramm, *Wyznaczniki polskiej tożsamości narodowej u progu odzyskania niepodległości*, [w:] *W kręgu idei, polityki i wojska. Studia ofiarowane Januszowi Farysiowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. T. Sikorski, H. Walczak, A. Wątor, Szczecin 2009, s. 143.

⁶ K. Golemo, *Muzyka w relacjach międzykulturowych*, „Relacje Międzykulturowe” 2017, nr 1, s. 211.

⁷ E. Krawczak, *Sztuka w perspektywie socjologicznej*, [w:] *Wprowadzenie do socjologii kultury*, red. M. Filipiak, Lublin 2009, s. 242.

⁸ *Mało jest ludzi, którzy potrafią iść pod prąd*. Z Krzysztofem gitarzystą grupy Irydion rozmawiają Dawid Zadura i Radosław Ostrzycki, „Phalanx” 2003–2004, nr 4, s. 14.

światowej, a także oporu przeciwko sowieckiemu zniewoleniu po 1944 roku. Artyści tożsamościowi prezentują różne gatunki muzyczne: bardowie wykonujący poezję śpiewaną, rock, hard rock, heavy i thrash metal, hardcore, oi, neofolk, rap i hip-hop, muzykę industrialną, oraz synkretyczne formy muzyczne.

Termin „żołnierze wyklęci”

Termin „żołnierze wyklęci” powstał w środowisku warszawskiej Ligi Republikańskiej. Został on użyty podczas przygotowanej przez członków Ligi jesienią 1993 roku w holu Uniwersytetu Warszawskiego wystawy poświęconej Żołnierzom Powstania Antykomunistycznego, któremu to wydarzeniu towarzyszył utwór Leszka Czajkowskiego. Przez kolejne lata wystawa ta była prezentowana w kilkudziesięciu miejscowościach w Polsce. Nazwa „żołnierze wyklęci” została dodatkowo spopularyzowana przez Jerzego Ślaskiego, który wydał książkę pod takim właśnie tytułem⁹. Przez lata w kręgach osób zainteresowanych tą tematyką toczyła się dyskusja, czy jest to termin właściwy, oponenty postulowali nazwę „żołnierze niezłomni”¹⁰. Ostatecznie w dniu 3 lutego 2011 roku Sejm RP przyjął ustawę o ustanowieniu Narodowego Dnia Pamięci „Żołnierzy Wyklętych”¹¹.

Święto to wyróżnia się na tle innych podobnych rocznic, gdyż wokół zagadnienia rozwinął się szeroki oddolny ruch społeczny mający na celu – poprzez popkulturę i wiele podobnych działań – upowszechnić wiedzę o „żołnierzach wyklętych”. Jedną z tych form aktywności jest muzyka tożsamościowa. Oprócz muzyki do tego typu działań można zaliczyć także pokazy grup rekonstrukcji historycznych, realizację filmów dokumentalnych i fabularyzowanych, oprawy kibiców piłkarskich, noszenie odzieży i gadżetów patriotycznych, prowadzenie portali internetowych, organizowanie marszów pamięci, rajdów krajoznawczo-historycznych, gier miejskich, konkursów literacko-plastyczno-historycznych, wydawnictw (książki, komiksy, periodyki, etc.). Celem tych działań jest, aby przy pomocy: plastycznego przekazu, inscenizacji, obrazu, dźwięku dostarczyć podstawową wiedzę, przez co zmobilizować i zachęcić odbiorcę do jej pogłębienia¹².

Dla młodego pokolenia dorastającego i wchodzącego w dorosłe życie za czasów rządów Donalda Tuska, żołnierze ci stali się ikoną buntu. Podczas gdy „wyklęci” nie godzili się na narzucony siłą system komunistyczny, młodzież na przełomie pierwszej i drugiej dekady XXI wieku – gdy bezrobocie wśród absolwentów szkół (w tym wyższych) wynosiło ponad 20%, w państwie, w którym brakowało per-

⁹ Zob. J. Ślaski, *Żołnierze Wyklęci*, Warszawa 1996.

¹⁰ R. Dobrowolski, *Refleksje po dniu pamięci o „Żołnierzach Niezłomnych”*, „Myśl.pl” 2011, nr 20 (2), s. 120–122.

¹¹ Ustawa z dnia 3 lutego 2011 roku o ustanowieniu Narodowego Dnia Pamięci „Żołnierzy Wyklętych” (Dz. U. 2013, Nr 32, poz. 160).

¹² R. Dobrowolski, *Żołnierze Wyklęci – współczesna ikona kultury młodych*, „Cywilizacja” 2014, nr 48, s. 208–210.

spektyw godnej pracy i życia, a alternatywą była emigracja – podczas demonstracji ulicznych wyrażała niechęć do ówczesnych elit politycznych, za kod kulturowy swojego niezadowolenia przyjmując „żołnierzy wyklętych”. Żołnierzy, którym obce były postawy prywaty, oportunisty, zdrady, którzy w swej walce kierowali się jasnym i czytelnym rozróżnieniem dobra od zła, wierności od zdrady, prawdy od fałszu¹³.

„Żołnierze wyklęci” w popkulturze: prezentacja wybranych wykonawców

Chęć dokonania przeobrażeń w świadomości zwłaszcza młodego pokolenia Polaków oraz dominujących w popkulturze kodów kulturowych przyświecała Jerzemu Zalewskiemu, reżyserowi pierwszego filmu fabularnego opowiadającego o jednym z „wyklętych” – Mieczysławie Dziemiszkiwiczu „Historia Roja, czyli w ziemi słyhać lepiej”. Podczas prac nad filmem w jednym z wywiadów Zalewski powiedział: „Ten film to oddanie sprawiedliwości i wielkie wyzwanie ideowe. Chciałbym, aby młodzi ludzie zamiast podobizny Che Guevary nosili na koszulkach właśnie «Roja»”¹⁴.

Etos jaki przyświecał „wyklętym” najbardziej wyraźnie wybrzmiał w utworze Andrzeja Kołakowskiego *Przysięga* z wydanego w roku 2009 albumu „Oskarżeni o wierność”, w którym zanotowano następujące słowa: *Lecz przysięgaliśmy na orła i na krzyż, / Na dwa kolory, te najświętsze w Polsce barwy. / Na czystą biel i na gorącą czerwień krwi, / Na wolność żywych i na wieczną chwałę zmarłych*¹⁵.

W 1993 roku Leszek Czajkowski napisał pierwszą, historyczną piosenkę o „żołnierzach wyklętych”, która towarzysząc wystawie Ligi Republikańskiej odegrała kluczową rolę w upowszechnieniu tej nieznanej wtedy nazwy, która dziś jest określeniem święta narodowego obchodzonego z mocy decyzji Sejmu RP 1 marca. W piosence *Żołnierzom Wyklętym* padły słowa skierowane do jeszcze żyjących powstańców antykomunistycznych: *Zanim ostatni pójdzie z Was / W niebieskiej partyzantce służyć, / Wszyscy staniemy jeszcze raz. / Może historia się powtórzy*¹⁶. Zdaniem Piotra Lisiewicza, Leszek Czajkowski był najważniejszym artystą okresu przejściowego między bardami „Solidarności”, jak Jacek Kaczmarski i Przemysław Gintrowski, a rodzącą się sceną muzyki tożsamościowej¹⁷.

¹³ Tamże, s. 210.

¹⁴ S. Kucharski, *Czy „Rój zastąpi Che Guevarę*, „Rzeczpospolita” 9 IX 2009, nr 211 (8417), s. A7.

¹⁵ Andrzej Kołakowski, *Przysięga*, „Oskarżeni o wierność”, 2009, CD, zbiory własne autora.

¹⁶ Leszek Czajkowski, *Żołnierzom Wyklętym*, „Śpiewnik oszołoma” 1996, kasetka, zbiory własne autora.

¹⁷ P. Lisiewicz, *„Czemu w tylek mamy włożyć chamom za wolności z łaski dany lyk?!”. Leszek Czajkowski dziś o 22.15 w wywiadzie z chuliganem*, <http://telewizjarepublika.pl/czemu-w-tylek-mamy-wlaczic-chamom-za-wolnosc-i-laski-dany-lyk-leszek-czajkowski-dzis-o-2215-w-wywiadzie-z-chuliganem,62204.html>, odczyt z dn. 16.05.018.

Spośród bardów wykonujących utwory o „żołnierzach wyklętych” należy pamiętać o już wspomnianym Andrzeju Kołakowskim. Podobnie jak Leszek Czajkowski, już w latach dziewięćdziesiątych XX wieku wykonywał on na swoich koncertach i recitalach utwory o żołnierzach „drugiej konspiracji”. W wywiadzie udzielonym na początku XXI wieku wskazał, iż informacji na ich temat brakuje w podręcznikach szkolnych a mimo upadku systemu komunistycznego miejsca ich pochówków nie są znane. Kołakowski powiedział: „Wydaje mi się, że uczcił ich piosenką to i tak za mało, może więc pod wpływem moich piosenek odżyją na nowo w pamięci narodu”; o sobie samym oraz Czajkowskim powiedział: „w sumie jesteśmy Rejtanami”¹⁸. A. Kołakowski w swojej dyskografii ma wydanych kilka albumów, z czego trzy: „Oskarżeni o wierność” z 2009 roku, dwupłytowy „Requiem dla poległych” z 2013 roku oraz „A kto chce być wolnym” z 2017 roku są w znaczącej części poświęcone omawianemu zagadnieniu.

Do grona bardów opowiadających o „wyklętych” zalicza się Lech Makowiecki. Jest on twórcą multimedialnym, realizującym swoją wizję edukacji patriotyczno-historycznej młodego (i nie tylko) pokolenia na wielu płaszczyznach. Zadebiutował balladami w 1976 roku w nurcie studenckiej „Krainy Łagodności”, popularyzuje muzykę country. Z upływem czasu aktywność twórcza Lecha Makowieckiego znajdowała swe ujście w innych niż tylko muzyka obszarach. Artysta wykorzystywał swoje umiejętności na rynku reklamowym i filmowym, musicalowym, publicystycznym, poetyckim¹⁹. Jest autorem kilku płyt z poezją śpiewaną o zabarwieniu patriotycznym i historycznym. Podczas wywiadu prasowego wskazał iż: „...jeśli młodzieży zaoferuje się wrażliwy, wspaniały, patriotyczny przekaz o «żołnierzach wyklętych», właśnie w formie śpiewanej czy filmowej, młodzież to zaaprobuje, zidentyfikuje się z tym i będzie przekonana, że Polska to jest normalność”²⁰. W jednym z utworów wskazywał na „wolność” jako główny motyw walki żołnierzy powstania antykomunistycznego: *Za to, że wolnym chciałem być, / ścigają mnie jak sfora psów, / ci co na smyczy wolą żyć, / i nie podniosą nigdy głów. / Moja wolności nie znał cię, / żaden niewolnik, żaden pies*²¹.

Po ustanowieniu w 2011 roku święta ku czci „żołnierzy wyklętych” wokół tego zjawiska, jak już wspomniano, pojawiły się kolejne inicjatywy mające upamiętnić bohaterów. Na rynku wydawniczym zadebiutowali artyści wykonujący różne gatunki muzyczne. Do zespołów rockowych oraz metalowych można zaliczyć: Fortecę, Pozytywkę, Contra Mundum, Horytanicę, GAN, Irydion. Podziemie an-

¹⁸ *Rebeliant z gitarą. Z Andrzejem Kołakowskim rozmawiał Radostaw Ostrzycki*, „Phalanx” 2002–2003, nr 4, s. 24–25.

¹⁹ *Historia*, <http://lechmakowiecki.pl/o-mnie/historia/>, odczyt z dn. 16.05.2018.

²⁰ *Nasz wywiad z Lechem Makowieckim: „Patriotyzm to jest mieć dzieci, patriotyzmem jest wychowanie ich na przyzwoitych ludzi”*, <http://www.eostroleka.pl/nasz-wywiad-z-lechem-makowieckim-8222patriotyzm-to-jest-miec-dzieci-patriotyzmem-jest-wychowanie-ich-na-pryzwoitych-ludzi8221-video,art32144.html>, odczyt z dn. 16.05.2018.

²¹ Lech Makowiecki, *Ostatni nabój*, „Niepodległa”, 2018, CD, zbiory własne autora.

tykomunistyczne okazało się także inspiracją dla raperów i hiphopowców m.in. Tadeusza Polkowskiego pseud. „Tadek”, składu Wuem Enceha, Macieja Ptasznika pseud. „Ptaku”, Zbigniewa Woźniaka pseud. „Bastii”, Pawła Michalika pseud. „Karat”, Dominika Gudowskiego pseud. „Sova”.

Motyw „żołnierzy wyklętych” pojawia się rzadko w utworach mainstreamowych twórców. Jako wyjątek można wskazać na rockową aranżację utworu Jacka Kaczmarskiego *Oblawa*²², w wydanym w 2012 roku przez Pawła Kukiza albumie „Siła i Honor”. Motywem utworu jest polowanie na wilki (*Oblawa! Oblawa! Na młode wilki oblawa! / Te dzikie, zapalczywe, w gęstym lesie wychowane! / Krąg śniegu wydeptany! W tym kręgu płama krwawa!...*)²³. Za sprawą poezji Zbigniewa Herberta²⁴, ów drapieżnik stał się synonimem „żołnierza wyklętego”²⁵. Paweł Kukiz trzy lata po wydaniu wspomnianej płyty, ubiegając się o stanowisko Prezydenta RP, w odróżnieniu od kontrkandydatów podczas kampanii nie występował na wiecach i spotkaniach z wyborcami w dobrze skrojonych garniturach, lecz w podkoszulkach i bluzach z symbolami „żołnierzy wyklętych”, Polski Walczącej oraz logotypem Organizacji Wojskowej Związek Jaszczurczy. Taki *image* Kukiza miał go uwiarygodniać jako kandydata antysystemowego²⁶.

W 2018 roku materiał muzyczny o Żołnierzach Wyklętych przygotowali bracia Łukasz i Paweł Golcowie, dedykując utwór *Lawina* swojej ciotce Stanisławie Golec pseud. „Gusta”, która służyła w zgrupowaniu Narodowych Sił Zbrojnych dowodzonym przez Henryka Flame pseud. „Bartek” przypłaciła życiem. W Narodowych Siłach Zbrojnych walczyli także stryjowie artystów z Milówki, zatem utwór muzyczny można traktować jako upamiętnienie tej formacji²⁷. Tytułowa *lawina* była kryptonimem prowokacji Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego przeciwko zgrupo-

²² Utwór Jacka Kaczmarskiego, napisany w 1974 roku jest to wolne tłumaczenie piosenki Włodzimierza Wysockiego *Охота на волков (Polowanie na wilki)*. Z tekstu Wysockiego, Kaczmarski zapytał sytuację wyjściową (tytułowe polowanie) zmieniając melodię i dostosowując metafory do polskich realiów.

²³ Paweł Kukiz, *Oblawa*, „Siła i honor”, 2012, CD, zbiory własne autora.

²⁴ Wiersz Zbigniewa Herberta „Wilki” pochodzi z wydanego w 1992 roku zbioru „Rovigo”. W omawianym utworze poeta ukazał, iż nasi bohaterowie przez władze komunistyczne zostali skazani na zapomnienie (*Ponieważ żyli prawem wilka / Historia o nich głucho milczy / Pozostał po nich w białym śniegu / Żółtawy mocz i ślad ich wilczy...*) – Z. Herbert, *Wilki*, „Rovigo”, Wrocław 1992, s. 19.

²⁵ Często wizerunek wilka pojawia się w formie logotypu na odzieży patriotycznej, plakatach i innych wydawnictwach (broszury, ulotki, książki, przewodniki) mającego symbolizować Żołnierza Wyklętego.

²⁶ A. Robak, K. Dudek, *Wizerunek Pawła Kukiza*, [w:] *Wybory prezydenckie 2015. Analiza wizerunkowa*, red. A. Robak, W. Wojtasik, Jaworzno 2016, s. 120, 123; Por. *Wszystkie koszulki Kukiza. Z prof. Rafałem Wnukiem rozmawia Paweł Krysiak*, „Gazeta Wyborcza” 20.02.2016, nr 42, s. 24–25.

²⁷ *Premiera teledysku Golec uOrkiestra. Bracia Golcowie dla wPolityce.pl: Piosenką „Lawina” oddajemy hold żołnierzom NSZ ze zgrupowania „Bartka”*, <https://wpolityce.pl/kultura/394137-tylko-u-nas-premiera-teledysku-golec-uorkiestra-bracia-golcowie-dla-wpolitycepl-piosenka-lawina-oddajemy-hold-zolnierzom-nsz-ze-zgrupowania-bartka-wideo>, odczyt z dn. 16.05.2018.

waniu NSZ i jednocześnie – funkcjonariusza komunistycznego aparatu represji, który pod takim właśnie pseudonimem przeniknął do wewnątrz zgrupowania Flamingo, aby dokonać infiltracji mającej na celu zgładzenie wszystkich żołnierzy zgrupowania²⁸. W utworze Golców tytułowa *Lawina* jest ukazana dosłownie, jako bardzo niebezpieczne zjawisko przyrodniczo-atmosferyczne, a także metaforycznie²⁹.

W 2009 roku przy współudziale Fundacji „Pamiętamy” ukazała się płyta zespołu De Press „Myśmy Rebelianci”, w której teksty piosenek żołnierzy „drugiej konspiracji” zostały zaprezentowane w rockowo-folkowej aranżacji. W albumie muzykę dodano też do wierszy *Czerwona zaraza* Józefa Szczepańskiego i *Wilki* Zbigniewa Herberta³⁰. De Press jest zespołem założonym przez Andrzeja Dziubka w 1980 roku, łączącym punk rock z góralskim folkie. W jednym z wywiadów lider zespołu wskazał, iż w piosenkach partyzanckich widoczna jest: „pewna prostota, nawet ludowość. Oni szli walczyć i nie rozmyślali nad tym zbyt intensywnie (...) Muzyka którą komponuję, pasuje do tych tekstów. Podobnie jak one – jest prosta”³¹.

Jednym z najbardziej popularnych zespołów rocka (hard rocka) tożsamościowego jest powstała w 2006 roku Forteca. W styczniu 2007 roku grupa zagrała swój pierwszy koncert, a kilka miesięcy później wydała nagrany w domowych warunkach dwupłytowy album „Żołnierz Polski / Słońce Września”. W 2009 roku w Wiźnie zagrali przed szwedzką grupą Sabaton. W 2010 roku wyszła pierwsza oficjalna płyta demo³². Początkowo zespół przygotowywał rockową muzykę do wierszy poetów wojennych m.in. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Władysława Broniewskiego, Feliksa Konarskiego i skupił się na muzycznej ilustracji historii II wojny światowej. Członkowie Fortecy wykonywaną przez siebie muzykę określają mianem rocka historyczno-patriotycznego³³. Następnie grupa rozpoczęła prace nad kolejnymi utworami, ponadto jej członkowie zaczęli pisać własne teksty i poszerzać tematykę piosenek m.in. o uczestników powstania antykomunistycznego. W czerwcu 2013 roku pojawił się kolejny album „Kto dziś upomni się o pamięć?”. W marcu tegoż roku zespół wygrał utworem *Żołnierze Wyklęci – Niezłomnie Żołnierze* II edycję konkursu *Hard as a Rock*. Zaś w maju także 2013 roku członkowie zespołu przeszli trasą ucieczki rotmistrza Witolda Pileckiego, współtworząc w ten sposób film „Ucieczka z piekła. Śladami Witolda Pileckiego” – po tych doświadczeniach, 1 marca 2014 roku została wydana płyta „Rotmistrz”. W 2017 roku wydany został album „Bohaterowie Znani nieznanymi”. Znajduje się na nim m.in. piosenka do filmu

²⁸ T. Gerniuch, *Pod komenda „Bartka”*, Warszawa–Kraków 2016, s. 286–315.

²⁹ Golec uOrkiestra, *Lawina*, 2018 https://www.youtube.com/watch?v=GknEk7Ec_-E, odczyt z dn. 16.05.2018.

³⁰ De Press, „Myśmy Rebelianci”, 2009, CD, zbiory własne autora.

³¹ „Aż Polska będzie wolna”. Z Andrzejem Dziubkiem wokalistą zespołu De Press rozmawia Agnieszka Żurek, „Nasz Dziennik”, 26–27.02.2011, nr 47 (3978), s. 22–23.

³² *Historia*, <https://www.forteca.net.pl/przykladowa-strona>, odczyt z dn. 16.05.2018.

³³ *Bitwa o pamięć. Wywiad*. Z Magdaleną Janeczek z zespołu Forteca rozmawia Jarosław Wróblewski, „Gazeta Polska Codziennie”, 3.07.2017, nr 152, s. 12.

zrealizowanego przez Fundację Odzyskajmy Naszą Historię „Tarzan – Ułan z Zawichostu”,³⁴ opowiadającego o Tomaszu Wójciku pseud. „Tarzan”, żołnierzu Narodowych Sił Zbrojnych, a następnie Armii Krajowej, który dowodził akcją zasadzki na Kurta Rennera, najwyższego rangą oficera niemieckiego zamordowanego przez polskie podziemie³⁵.

Muzyka Fortecy to rockowo-metalowe brzmienie z dynamicznymi rytмами i melodyjnymi solówkami. Tematyka poruszana w utworach „Fortecy” dotyczy okresu II wojny światowej, epepei „żołnierzy wyklętych”, ale także bohaterów wojny światowej z lat 1914–1918 oraz walczących o kształt granic odrodzonej po zaborach Rzeczypospolitej. Przesłaniem utworów Fortecy jest przede wszystkim upomnienie się o pamięć (*synów i córek polskiej ziemi, gdy na ich kościach trawa rośnie i nikt nie płacze już za nimi*)³⁶ osób, które oddały życie za ojczyznę, tych co spoczywają w bezimiennych mogiłach, których miejsca pochówków są nadal poszukiwane, bohaterów znanych z imienia i nazwiska i nieznanych. Zespół przygotował też m.in. utwór poświęcony mało znanemu w polskiej historiografii wydarzeniu, a mianowicie wyzwoleniu przez Brygadę Świętokrzyską NSZ niemieckiego obozu koncentracyjnego w czeskim Holiszowie (cz. Holýšov)³⁷.

Zespół Pozytywka powstał w 2013 roku w Małopolsce. Jego muzykę można określić jako rock z patriotyczno-tożsamościowym przesłaniem. Teksty odnoszą się głównie do historii Polski w latach 1939–1963, ze szczególnym naciskiem na tematykę walki Żołnierzy Wyklętych o niepodległą Polskę. Do jesieni 2018 roku zespół wydał trzy albumy studyjne: „Moja Niepodległość”, „Wilcze Mogiły”, „Leśni”, ten ostatni – akustyczny – zawiera muzykę do kolejnego filmu Fundacji Odzyskajmy Naszą Historię: „Bitwa pod Rzębcem – historia prawdziwa” poświęconego walce żołnierzy NSZ z sowiecką agenturą. Artyści z zespołu stawiają sobie za cel, aby zespół oprócz funkcji rozrywkowej „pełnił także funkcję dydaktyczną. Chcemy poprzez muzykę i teksty przekazywać wartości dla nas ważne oraz uświadamiać ludzi, że polska ziemia przesiąknięta jest krwią bohaterów, o których nie możemy zapomnieć (czy to w wyniku upływającego czasu, czy też celowej dezinformacji), lecz powinniśmy ich wznosić na piedestały”³⁸. Wymowa tekstów Pozytywki

³⁴ *Historia*, <https://www.forteca.net.pl/przykladowa-strona/>, odczyt z dn. 16.05.2018.

³⁵ M. J. Chodakiewicz, *Narodowe Siły Zbrojne. „Żąb” przeciw dwu wrogom*, Warszawa 1999, s. 107, 112, 127.

³⁶ Forteca, *Kto dziś upomni się o pamięć*, „Kto dziś upomni się o pamięć”, 2013, CD, zbiory własne autora.

³⁷ Forteca, *Serce z pasiaka wycięte*, „Wspomnienie historii, 2018, CD, zbiory własne autora. Na temat wyzwolenie obozu w Czechach zob. J. Żaryn, „*Taniec na linie, nad przepaścią*”. *Organizacja Polska na wychodźstwie i jej łączność z krajem w latach 1945–1955*, Warszawa 2011, s. 67–69, (tamże literatura przedmiotu).

³⁸ M. Gralewski, *Zespół Pozytywka dla wMertium.pl: Polska ziemia przesiąknięta jest krwią bohaterów, o których nie możemy zapomnieć*, <https://wmeritum.pl/zespol-pozytywka-dla-wmertium-pl-polska-ziemia-przesiaknieta-krwia-bohaterow-o-ktorych-mozemy-zapomniec/166608>, odczyt z dn. 16.05.2018.

jest mocna, ukazuje ekstremalne, spartańskie warunki egzystencji, nieustępliwość, wolę przetrwania. W niejednym ich utworze pojawia się herbertowski motyw wilka. W refrenie jednego z nich możemy usłyszeć: *Jestem wilkiem! Samotnym łowcą, / Bezdomnym śladem poprzednich chwil. / Jestem wilkiem! Samotną bestią / Splotiałym cieniem bezsilnej krwi*³⁹.

W 2014 roku z inicjatywy Norberta Smolińskiego pseud. „Smoła” powstał zespół Contra Mundum grający ciężkiego, ale bardzo melodyjnego rocka. Repertuar tworzą kompozycje „Smoły” do wierszy mistrzów pióra: Stanisława Wyspiańskiego, Juliusza Słowackiego, Cypriana Kamila Norwida, Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Tadeusza Gajcego, Zbigniewa Herberta, a także mniej znanych twórców, jednak fraz niezwykle ważnych, towarzyszących Polakom w wielu momentach znaczonej krwią historii. Contra Mundum była zapraszana i jest na różne uroczystości. Pierwszy koncert i premiera programu miały miejsce na Festiwalu „Niepokorni, Niezłomni, Wyklęci” w Gdyni 2014 roku⁴⁰. Artyści z Contra Mundum przy współpracy Fundacji „Pamiętamy” nagrali płytę: kilkanaście kompozycji zawartych na płycie stworzyło koncepcyjny album opowiadający o dziejach ducha narodu polskiego na przestrzeni wieków. Każdy z utworów poprzedza recytowany fragment poezji, myśli, publicystyki, która wprowadza słuchacza w podróż poetycko-dźwiękową⁴¹. Płyta zatytułowana „Cześć i chwała bohaterom” ukazała się w 2015 roku, dwa lata później wyszedł kolejny krążek „W wierszu i boju 1914–1949”. Nazwa zespołu jest protestem przeciwko zapomnieniu: „Chcemy nieść pamięć i szacunek o tych – wspominał w jednym z wywiadów „Smoła” – którzy oddali życie byśmy dziś mogli tu swobodnie rozmawiać. Kolumbowie, Sztyletnicy Powstania Styczniowego, Żołnierze Wyklęci, Stoczniowcy Grudnia 1970 (...) Ich wszystkich przywołujemy w naszych piosenkach «nie dając zginąć umarłym»”⁴².

Kolejnym wartym uwagi projektem muzycznym jest hardrockowa Horytnica. Zespół powstał w 2007 roku i do 2018 roku wydał pięć albumów. Poza pierwszym z nich, przesłanie zespołu skupia się na słowno-muzycznej ilustracji dziejów Polski. W odróżnieniu od wcześniej przedstawionych zespołów, Horytnica nie interesuje

³⁹ Pozytywka, *Jestem wilkiem*, „Wilcze mogiły” 2015, CD, zbiory własne autora. Na kolejnej płycie „Pozytywki”, ponownie ten motyw się pojawia. Autor tekstu w usta jednego z Wyklętych wkłada słowa: *Podążam Wilczym Tropem, bo jak wilk żyję / Choć stągam ludzkim krokiem, we mnie wilk się kryje / Takie prawo mam nad sobą, jakie wilki mają / A ci co inaczej każą, polować na nich będą!!!* – Pozytywka, *Leśni*, „Leśni”, 2016, CD zbiory własne autora.

⁴⁰ Premierowe wykonanie rewelacyjnego programu muzycznego, <http://www.fundacjapamietamy.pl/koncert-contra-mundum>, odczyt z dn. 16.05.2018.

⁴¹ R. Panas, *Muzycy przeciw światu. Rozmowa z Norbertem Smolińskim, wokalistą zespołu Contra Mundum*, „Wspólnota” 31.03.2015, nr 13, s. 8. Zob. też *Uderzając w bębny, czuję się jak doboz prowadzący oddział do boju. Z perkusistą, członkiem zespołu „Contra Mundum” Emilem Wernickim rozmawia Milena Bonisławska*, „Głos Ciechanowa” 25.02.2015, nr 9, s. 6.

⁴² *By pamiętano o naszych bohaterach. Rozmowa w Norbertem „Smołą” Smolińskim liderem zespołu Contra Mundum o patriotyzmie, pamięci i szacunku dla tych, którzy oddali życie byśmy dziś mogli cieszyć się wolnością. Rozmawiała Agnieszka Lubaszewska*, „Tygodnik Podlaski” 10.04.2015, nr 15, s. 7.

się jedynie XIX i XX-wieczną historią ojczyzny, a sięga w jej głąb, aż do wczesnego średniowiecza, w tym np. bitwy pod Cedynią⁴³. W istocie Horytnica jest dwuosobowym projektem studyjnym, który jest wspierany tekściarzem oraz *supportem* przez wokalistkę, będącą jednocześnie flecistką⁴⁴. W repertuarze Horytnicy znajdują się utwory poświęcone „żołnierzom wyklętym”⁴⁵, w tym spopularyzowanej przez Jerzego Żalewskiego postaci żołnierza NSZ i Narodowego Zjednoczenia Wojskowego Mieczysława Dziemiszkiwicz pseud. „Rój”, któremu dedykowali między innymi te słowa: *Nie dane doczekać im świtu, choć w dali zwiastują go zorze / Gdzie jesteś, gdzie, Szary Żołnierzu, gdy wszędzie dokoła wrogowie / Kto będzie Ojczyzny Twej bronił, gdy zmorzy Cię sen już ostatni / Czy słyszysz jak woła Cię, Roju, czy słyszysz jak wzywa do walki?*⁴⁶.

Do zespołów rocka tożsamościowego wykonujących utwory o „żołnierzach wyklętych” można także zaliczyć szczeciński zespół GAN, w muzyce którego zaznaczają się rytmy charakterystyczne dla sceny oi. Nazwa zespołu jest hołdem dla Rafała Gan Ganowicza – żołnierza polskiego na uchodźstwie, najemnika w wielu wojnach przeciwko partyzantom komunistycznym, dziennikarza, korespondenta, działacza społecznego i politycznego⁴⁷. Na płycie GAN z 2014 roku „Przeklęty Polak” pojawiła się rockowa aranżacja piosenki Andrzeja Kołakowskiego *Rozstrzelana Armia*. Zespół utwór przygotował kilka lat wcześniej na potrzeby patriotycznego koncertu odbywającego się w Szczecinie z okazji Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzach Wyklętych⁴⁸. Piosenki GAN, nawiązując do życiorysu patrona zespołu, mają wymiar antykomunistyczny. Jako przykład można wskazać utwór *Moskiewski szal*, który jest trawestacją *Roty* Marii Konopnickiej włożoną w usta aktywisty Polskiej Partii Robotniczej⁴⁹. Wykonawcy także opisują walki „Wyklętych” z komunistycznym aparatem bezpieczeństwa, wskazując, że mimo tragicznego losu: śmierci z rąk oprawców oraz zbezczeszczonej zwłok zakopanych w nieznanym dla rodzin miejscach: *Jednak kiedyś, gdy pozwoli Bóg, doczekać nam tej chwili / Wtedy wystawią im pomnik, na jaki sobie zasłużyli*⁵⁰.

⁴³ Horytnica, *Cedynia 972*, „In memoriam vol. 1” 2013, CD, zbiory własne autora.

⁴⁴ M. Gralewski, *Naszym zadaniem jest budzenie w ludziach patriotyzmu – Horytnica [wywiad]*, <http://wmeritum.pl/naszym-zadaniem-jest-budzenie-w-ludziach-patriotyizmu-horytnica-wywiad/122785>, odczyt z dn. 16.05.2018.

⁴⁵ Horytnica, *Wyklęci*, „Pod znakiem miecza”, 2015, CD, zbiory własne autora.

⁴⁶ Horytnica, *Rój*, „Pod znakiem miecza”, CD, zbiory własne autora.

⁴⁷ M. Gralewski, *Czy my Polacy, powinniśmy pomagać Ukrainie? – wywiad z zespołem GAN*, <http://www.radiownet.pl/publikacje/czy-my-polacy-powinnismy-pomagac-ukrainie-wywiad-z-zespolem-gan>, odczyt z dn. 16.05.2018.

⁴⁸ *Media Narodowe: Wywiad z zespołem GAN*, <https://medianarodowe.com/wywiad-z-zespolem-gan/>, odczyt z dn. 16.05.2018.

⁴⁹ Gan, *Moskiewski szal*, „Wilcze czasy” 2013, CD, zbiory własne autora.

⁵⁰ Gan, *Jacek i Wilk*, „Wilcze czasy” 2013, CD, zbiory własne autora.

Zespół Irydion powstał na początku XXI wieku w Brzegu, w 2002 roku wydał swój pierwszy album „Credo”. Obecnie na swoim koncie ma trzy własne albumy oraz udział w kilku projektach muzycznych (dwa z nich opisano poniżej). Utwory „Irydiona” utrzymane są w klasycznej konwencji RAC (*Rock Against Communism*), ale także nie brakuje rockowych ballad, a za sprawą tekstów mocno osadzonych w polskiej tradycji romantycznej, odwołujących się do polskiej literatury (nazwa zespołu zainspirowana jest dramatem historyczno-filozoficznym Zygmunta Krasńskiego) i cywilizacji łacińskiej, zawierają przemyślane przesłanie odwołujące się głównie do spraw społecznych i tematyki historycznej. Zespół jest zaliczany do grona liderów sceny tożsamościowej⁵¹. Jego członkowie występują na licznych koncertach o charakterze patriotycznym, w tym tych związanych z „żołnierzami wyklętymi”. Artyści Irydiona wskazują, iż przez ostatnie lata znacznie zwiększyła się świadomość pod tym względem w polskim społeczeństwie. Po koncercie zagranym 1 marca 2016 roku na lubelskim Placu Zamkowym lider zespołu powiedział: „Kiedy usłyszałem w Lublinie, z jaką energią dzieciaki zaśpiewały Wyklętym wszystkie zwrotki Hymnu Polskiego, kiedy razem z nami śpiewają «Rozkwitały pąki» czy «Bagnet na broń» to naprawdę serce rośnie. Jest o co walczyć!”⁵².

Najbardziej znanym z raperów wykonujących utwory o „żołnierzach wyklętych” jest krakowianin Tadeusz Polkowski pseud. Tadek, syn Jana Polkowskiego, znanego w latach osiemdziesiątych XX wieku poety i działacza „Solidarności”. Tadek karierę rozpoczął od zespołu „Firma”, w którym znaczna część utworów opowiadała o buncie młodego pokolenia, w tym jego walkach z policją⁵³. W 2011 roku rozpoczął działalność solową. Od tego czasu Tadek opublikował utwory i teledyski promujące pierwszy album zatytułowany „Niewygodna prawda” z 2012 roku. Były to m.in. utwory *Żołnierze Wyklęci*, a także poświęcony Danucie Siedzikównie pseud. „Inka”. W lutym 2012 roku ukazał się teledysk do utworu *Rotmistrz Witold Pilecki*, stanowiący upamiętnienie osoby Witolda Pileckiego. W zamierzeniu autora na płycie znalazły się treści dotyczące wspaniałych oraz tragicznych wydarzeń w polskiej historii. Druga płyta artysty, stanowiąca kontynuację debiutanckiego

⁵¹ T. Greniuch, *Polecamy najnowszą płytę brzeskiego zespołu IRYDION*, <https://ngopole.pl/2011/07/16/polecamy-najnowsza-plyte-brzeskiego-zespołu-irydion,odczyt z dn. 16.05.2018>.

⁵² W innej części tego samego wywiadu czytamy: „Patriotyzm jest na fali. Widać to i na ulicy, i w mediach. Widać, że mainstream też wyczuł już koniunkturę i jęczenie o tym, że sztuka nie powinna być ideologiczna, prezentują już tylko ci, którzy do tej pory żyli sobie z państwowymi dotacjami (...). Ale artyści muszą z czegoś żyć i chyba dobrze, że Polacy, chcący posłuchać muzyki patriotycznej, nie są już skazani na te kilka kapel, które od lat tak jak my, usiłują w dobrej wierze coś wyrzeźbić, jednak z powodu notorycznego braku środków – z mocno różnym skutkiem”. *Irydion – czyli o muzyce, polityce i tożsamości. Wywiad tylko na MyslKonserwatywna.pl! Z Krzysztofem Kubikiem z Irydiona rozmawia Mariusz Matuszewski*, <http://myslkonserwatywna.pl/irydion-czyli-o-muzyce-polityce-i-tozsamosci-wywiad-tylko-na-myslkonserwatywna-pl,odczyt z dn. 16.05.2018>.

⁵³ *Zrozumiałem, że lepiej zło dobrem zwyciężać. Wywiad z Tadeuszem „Tadkiem” Polkowskim rozmawiał Wojciech Heron*, <http://www.radiomaryja.pl/informacje/zrozumialem-ze-lepiej-zlo-dobrem-zwycieczac-wywiad-tadeuszem-tadkiem-polkowskim/,odczyt z dn. 16.05.2018>.

krążka, zatytułowana „Niewygodna prawda II. Burza 2014” pojawiła się na rynku w 2014 roku. Jeden z utworów poświęcił on całej formacji „Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość”, jej żołnierzom dedykował te słowa: *To druga konspiracja, to niezłomni bojownicy, / AK już nie ma, walczą WiN-owcy. / Zło się panoszy, przekracza granice, / dudnią gdzieś głucho strzały w potylicę. / Wasze idee wprowadzimy w życie, / tym razem nie w oparciu o alianckie obietnice*⁵⁴.

Od 2012 roku Tadek jest organizatorem akcji „Rodacy Bohaterom”, której celem jest pomoc rodzinom polskich kombatanów zamieszkałych na dawnych Kresach Wschodnich poza granicami Polski⁵⁵. Był jednym z inicjatorów koncertu w hołdzie rotmistrzowi Witoldowi Pileckiemu, który odbył się 24 maja 2013 roku w Krakowie⁵⁶. W międzyczasie raper wziął udział w akcji „Ratujmy Roja”, mający na celu pozyskiwania funduszy na ukończenie wspomnianego wyżej filmu Jerzego Zalewskiego: w ramach tej akcji na pierwszej płycie solowej pojawił się dodatkowy utwór, dedykowany głównemu bohaterowi filmu⁵⁷.

Do przedstawicieli rapu patriotycznego należy także zaliczyć warszawski skład „Wuem Enceha”, którego teksty w odróżnieniu od Tadeka mają bardziej radykalne, nacjonalistyczne przesłanie. Odznaczają się bezkompromisowością, czuć w nich klimat ulicy, a oprócz zagadnień patriotycznych mówią o wynikającym z procesów globalizacji upadku wartości, czy wzmożonej kontroli wobec obywateli⁵⁸. Albumy „Partyzant” z 2015 roku i „Bądź jak oni” z 2016 roku w znacznej części poświęcone są żołnierzom powstania antykomunistycznego. Potrzebę wykonania tego typu utworów autor tekstów tłumaczy kwestiami edukacyjnymi: „Chciałem opowiedzieć parę historii na temat tych wspaniałych ludzi, z których można, a w zasadzie należy brać przykład. Z założenia, że wiesz, może ktoś się nimi zainteresuje tak jak parę lat wstecz ja. (...) Uważam, że warto było upamiętnić „żołnierzy wyklętych” takim materiałem. Oczywiście Żołnierzy, jak i historii związanych z nimi jest dużo więcej, ten materiał to tylko ułamek wśród ciągu arytmetycznego, ale to zawsze coś. Każdy z nich jest Bohaterem przez wielkie «B». Każdego cenię w ten sam sposób. To szereg autorytetów”⁵⁹.

⁵⁴ Tadek, *Wolność i Niezawisłość*, „Niewygodna prawda II. Burza 2014” 2014, CD, zbiory własne autora.

⁵⁵ Tadek Firma Solo „Rodacy Bohaterom II”, <https://wpolityce.pl/polityka/153542-tadek-firma-solo-rodacy-bohaterom-ii>, odczyt z dn. 16.05.2018.

⁵⁶ Koncert w hołdzie rtm. Witoldowi Pileckiemu, <http://www.muzeum-ak.pl/aktualnosci/koncert-w-holdzie-rtm-witoldowi-pileckiemu,314.html>, odczyt z dn. 16.05.2018.

⁵⁷ Tadek, *Żołnierze wyklęci cz. 2 historia Roja*, „Niewygodna prawda”, 2012, CD, zbiory własne autora.

⁵⁸ Wuem Encecha „Radykalna ofensywa” – recenzja, <http://autonom.pl/?p=10412>, odczyt z dn. 16.05.2018.

⁵⁹ Prezentujemy wywiad z raperem tożsamościowym Wuem Enceha. Wywiad przeprowadził kolega KonserwaAMDG, <https://medianarodowe.com/wuem-enceha-rozmowa-o-plycie/>, odczyt z dn. 16.05.2018. W jednym z utworów raper apeluje do odbiorcy, aby na co dzień pamiętali o tych ludziach, by dbali o miejsca ich wiecznego spoczynku: *To jest o tych, co się poświęcili na-*

Z tematyką „żołnierzy wyklętych” zmierzył się także łódzki raper Maciej Ptasznik pseud. „Ptaku”. Jego twórczość ma jasno sprecyzowany profil ideowy. Ptasznik między innymi jest prezesem Okręgu Łódzkiego Związku Żołnierzy NSZ⁶⁰. W tekstach swoich utworów ukazuje historię Obozu Narodowo-Radykalnego, wspomina o Romanie Dmowskim, więźniach Berezki Kartuskiej. W utworze o „wyklętych” wskazuje na bezinteresowność ich walki (*Wybrali trudniejszą drogę pośród najtrudniejszych dróg, / Nie dla stopni, medali, sławy i glorii, / Żołnierze Wyklęci – mamy prawo być dumni, / Nie musimy się wstydzic swojej historii, / Walczący za rzeczy ważniejsze niż życie, / Polski Podziemnej żołnierze w ukryciu*)⁶¹. Jednocześnie należy wskazać, iż Ptaku posunął się do niedopuszczalnej pod kątem prawdy historycznej i ustawowej definicji interpretacji pojęcia „żołnierze wyklęci”. W omawianym utworze ukazuje trzy postacie, z których dwie: Rafał Gan-Ganowicz i Ryszard Kukliński – nie byli żołnierzami powstania antykomunistycznego.

Podobny profil ma twórczość Zbigniewa Woźniaka pseud. Bastii. Jego twórczość charakteryzuje się mocnym przekazem, część utworów to tzw. protest-songi wobec politycznej poprawności, rządu Donalda Tuska, kryzysowi migracyjnemu. Bastii także porusza tragiczne karty polskiej historii, jak rzeź wołyńska oraz walka ukrywających się w lasach Żołnierzy Niepodległej: *Wyklęci ukryli się w lasach kontynuując wojnę bo, / kochali Polskę, jak mało kto walczyli wciąż / rozumiejąc, że Polska nie jest polska, co / nakręcało ich do walki, żeby była wolna*⁶².

Podczas nagrań i koncertów Bastiego wspiera inny raper, Rafał Kulczewski pseud. Klipo, który także jest koordynatorem akcji „Paczka dla Bohatera”. „Jestem na stałe w kontakcie z kpt. Wacławem Szewielińskim ps. Zawisza, – wspomina Klipo – na co dzień praktycznie zapomnianym, mieszkającym w domu opieki społecznej w Inowrocławiu. On dziś nie rozumie, czemu do niego przyjeżdżamy, dla niego to, co zrobił, to po prostu obowiązek. Czuję niewyobrażalną dumę, mogąc takiemu człowiekowi podać rękę i po prostu w krótkich słowach podziękować za to, co zrobił dla Ojczyzny, dla Narodu, porozmawiać z Nim o Jego dziejach w naszej zagmatwanej historii. Każde takie wydarzenie to dla mnie kolejny dowód, że idziemy w odpowiednim kierunku – na ile możemy, na tyle wyrażamy swoją wdzięczność”⁶³.

Z domu o tradycjach muzycznych wywodzi się raper Dominik Gudowski pseud. „Sova” z Jeleniej Góry. Swoją przygodę z muzyką zaczął już w młodych latach.

rodowi. / *Pójdź na groby, zapal świeczkę z myślą o Nich*. Wujem Enceha, *Bądź jak Oni*, „Bądź jak Oni”, 2016, CD, zbiory własne autora.

⁶⁰ *Władze Związku Żołnierzy Narodowych Sił Zbrojnych*, <https://nusz.com.pl/index.php/storna-glowna/wadze-z-nusz>, odczyt z dn. 16.05.2018. Ptaku jest także reżyserem i producentem filmu dokumentalnego pt. „Wyzwolenie Holiszowa”.

⁶¹ Ptaku, *Żołnierze Wyklęci*, „Nara” 2013, CD, zbiory własne autora.

⁶² Bastii, *Wyklęci*, „Mowa nienawiści”, 2015, CD, zbiory własne autora.

⁶³ *Nasz wywiad. Klipo dla Mediów Narodowych*, <https://medianarodowe.com/media-narodowe-wywiad-z-klipo>, odczyt z dn. 16.05.2018.

Od piątego roku życia grał na pianinie oraz przez pięć lat śpiewał w chórze. Jak deklaruje, w swojej twórczości chce promować wartości, dobro, pragnie pokazywać wzorce, inicjatywy, cele⁶⁴. W 2017 roku wyszła jego debiutancka solowa płyta „Cmentarz Wyklętych”, która zdaniem artysty jest jego autorskim spojrzeniem („osobistym przeżyciem”) na tragiczną przeszłość⁶⁵. Przekaz tekstów jest bardziej melancholijny, poetycki, zakamuflowany, metaforyczny, a muzyka także łagodniejsza, spokojniejsza niż wcześniej omawianych raperów. W tekstach Sovy nie brakuje także motywów modlitewnych. Pod koniec lutego 2018 roku, w przededniu Narodowego Dnia Pamięci „Żołnierzy Wyklętych” miała miejsce premiera nowego utworu (wraz z teledyskiem) aranżacji Sovy pt. *Leśni*. Utwór ten to uwieńczenie powstałego w grudniu 1944 roku wiersza Piotra Krzykalskiego o tej samej nazwie z książki „Łzy z nad brzegów Dunajca”. Aranżacja Sovy została poprzedzona recytacją roty przysięgi żołnierzy Narodowego Zjednoczenia Wojskowego. Omawiany utwór jest przepełnioną melancholią balladą rockową, można w niej doszukać się stylistyki „Metalliki”, momentami słycać balladowy „Guns N’ Roses”. Tekst utworu jest przemyślany i niezwykle dramatyczny w swojej wymowie. W pełni oddaje klimat tamtych strasznych czasów i odwagi ich bohaterów⁶⁶.

Jeszcze inny styl rapu preferuje Warszawianin Paweł Michalik pseud. Karat NM vel. Karat Napalm Grupa. Jego *flow* to rap połączony z miejskim, warszawskim folkem. Karat interesuje się tematyką dawnej stolicy, gwarą warszawską, co odzwierciedla jego twórczość. Oprócz muzyki, jest trenerem boksu i kibicem stołecznej Legii⁶⁷. Prywatnie Paweł Michalik współpracuje z kilkoma fundacjami, pomaga dzieciom, zachęcając je do treningów i aktywności sportowej, a także sprawuje opiekę nad weteranami Zrzeszenia WiN. Jego album „Orzeł i Syrenka” z 2018 roku to połączenie rapowego brzmienia z żywymi instrumentami. Na płycie usłyszymy m.in. skrzypce, gitarę, bas, perkusję, mandolinę czy harfę⁶⁸. Sam o sobie mówi, że nawrócenie stało się kluczowym momentem w jego życiu, co wybrzmiewa w jego utworach, wątki modlitewne i maryjne wkomponowane są w treść „nawijanych”⁶⁹ utworów. W tekst utworu *Błogostaw Wielkiej Polsce*⁷⁰ zostały wpisane fragmenty

⁶⁴ Dominik „Sova” Gudowski: „Trzeba mieć w sobie pokorę, żeby śpiewać o Żołnierzach Wyklętych”, <https://medianarodowe.com/dominik-sova-gudowski-trzeba-miec-pokore-zeby-spiewac-o-zolnierzach-wykletych-wideo/>, odczyt z dn. 16.05.2018.

⁶⁵ Sova, „Cmentarz Wyklętych”, 2017, CD, zbiory własne autora.

⁶⁶ A. Gąsiorek, *Najnowszy teledysk SOVY – Ballada „Leśni”*, <https://kierunki.info.pl/najnowszy-teledysk-sovy-ballada-lesni/>, odczyt z dn. 16.05.2018.

⁶⁷ M. Gralewski, *Karat Napalm Grupa: Polskich polityków nie obchodzą ludzie [wywiad]*, <http://wmeritum.pl/napalm-karat-grupa-polskich-politykow-nie-obchodza-ludzie-wywiad/113196>, odczyt z dn. 16.05.2018.

⁶⁸ A. Gąsiorek, *Recenzja płyty Karata NM „Orzeł i Syrenka”*, <https://kierunki.info.pl/2018/04/adrianna-gasiorek-recenzja-plyty-karata-nm-orzel-i-syrenka/>, odczyt z dn. 16.05.2018.

⁶⁹ Określenie to w slangu, żargonie raperów znaczy „wykonywanych”.

⁷⁰ Karat NM, *Błogostaw Wielkiej Polsce*, „Za Orła w koronie”, 2017, CD, zbiory własne autora; Karat NM, *Błogostaw Wielkiej Polsce*, „Orzeł i syrenka”, 2018, CD, zbiory własne autora.

modlitwy żołnierzy Narodowych Sił Zbrojnych⁷¹. Karat ofiarom komunistycznego terroru złożył hołd w utworze Ubeckie piwnice, w którym opowiada o losach żołnierzy podziemia niepodległościowego i narodowego jednocześnie ukazując ich jako męczenników: żołnierzy poniżanych, maltretowanych i zakatowanych na śmierć m.in. przez funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego. Teledysk do utworu był kręcony w Warszawie przy ul. Świerszcza 2, gdzie w okresie od lutego do października 1945 roku znajdował się stalinowski areszt śledczy. W piwnicach zachowane są wyryte przed śmiercią na ceglanych ścianach napisy z wołaniem o pomoc, kalendarze kreskowe⁷². Omawiany utwór rozpoczyna się inwokacją do Boga, z prośbą o opiekę dla umęczonych, pomordowanych przez komunistów, dla wszystkich żołnierzy AK, WiN, NSZ i innych pomniejszych organizacji oporu zbrojnego, a w dalszej części piosenki pada jasne stwierdzenie *Żołnierze wyklęci, dziś na pewno święci*, co nadaje twórczości charakter transcendentalny⁷³.

Jednym z pierwszych projektów muzycznych poświęconych omawianemu w artykule zagadnieniu, skupiających większą liczbę artystów, był zrealizowany przez ówczesnego wiceprezesa Związku Żołnierzy NSZ – Dawida Zadurę – „Twardzi jak Stal. Muzyczny hołd dla Narodowych Sił Zbrojnych”. Uderza w nim różnorodność stylistyczna wykonawców: od poezji śpiewanej i folku przez muzykę rockową, metal, art rock, aż po elektroniczny ambient, industrial i gotyk. Potrzebę wydania tej płyty dyrektor projektu tłumaczył: „W bohaterskiej historii NSZ jest bowiem wszystko to, co najpiękniejsze w legendzie Pokolenia Kolumbów. Młodość i entuzjazm tysięcy chłopców i dziewcząt, takich samych jak ja i Ty. Pragnienie wolności, które wypełniało ich serca. Niewyobrażalna siła ich sprzeciwu wobec dwóch najpotworniejszych, totalitarnych mocarstw w historii ludzkości. Marzenia o Polsce, wolnej i lepszej, bo przecież zawsze chcemy, by to co nowe było lepsze od tego co stare. Wierność wobec towarzyszy broni, silniejsza niż strach przed śmiercią i torturami. Idealizm i wiara we własną wizję przyszłości”⁷⁴. Początkowo ze względów finansowych projekt był dostępny jedynie w Internecie, gdzie na stronie www.twardzijakstal.pl można było posłuchać i pobrać utwory w formacie mp3. Następnie udało się wydać płytę kompaktową wzbogaconą o trzy kolejne utwory⁷⁵. W projekcie uczestniczył m.in. bard Tadeusz Sikora, z utworem *Żołnierzom Narodowych Sił Zbrojnych*. Tekst pierwotnie był wydrukowany w roku 1998 roku w biuletynie ZZ NSZ pt. „Szczerbiec”, autor wskazał, iż pamięć o tej formacji jest całkowicie za-

⁷¹ Zob. B. Szucki, *Modlitwa żołnierzy Narodowych Sił Zbrojnych*, Olsztyn-Warszawa 1998, s. 15.

⁷² Z. P. Kossakowski, *Raper w hołdzie Żołnierzom Wyklętym. Teledysk nakręcił w „ubeckiej piwnicy”*, <https://www.tvp.info/29502551/raper-w-holdzie-zolnierzom-wykletym-teledysk-nakrecil-w-ubeckiej-piwnicy>, odczyt z dn. 16.05.2018.

⁷³ Karat NM, *Piwnice ubeckie*, „Za Orła w koronie”, 2017, CD, zbiory własne autora; Karat NN, *Piwnice ubeckie*, „Orzeł i syrenka”, 2018, CD, zbiory własne autora.

⁷⁴ D. Zadura, *Twardzi jak Stal. Muzyczny hołd dla Narodowych Sił Zbrojnych. Idea, która łączy pokolenia*, http://www.twardzijakstal.pl/o_projekcie.html, odczyt z dn. 16.05.2018.

⁷⁵ Tamże.

tracona: *Nasz Naród który, jak Pawłowa pies / Tu wszystkie winy zwała na Sowietów / a wciąż mu nie chce wejść do pustych serc / Szacunek dla żołnierzy z NSZ-tu*⁷⁶. W projekcie „Twardzi jak Stal” uczestniczyli m.in.: Schmaletz, Dawid Hallman (pseudonim), Bastion, Husaria, Irydion i Forteca, której utwór ilustruje historię omawianej formacji⁷⁷. Teksty pozostałych artystów miały bardziej uniwersalny charakter, także skorzystano z tekstów Herberta, Konarskiego oraz Janusza Kondratowicza⁷⁸.

Powstały także kolejne projekty tematyczne, m.in. zrealizowany przez Fundację Niepodległości album „Panny Wyklęte” z 2013 roku, gdzie Dariusz Malejonek z zespołem Maleo Reggae Rockers zaprosił do realizacji znane wokalistki, jak Halinkę Mlynkową, Katarzynę Kowalską, ale także wokalistki stojące dopiero na progu kariery. Wyśpiewane, wykrzyczane i wyszeptane historie kobiet-wyklętych, widziane oczami żon, matek, żołnerek i też samej historii. Niezwykle na płycie jest to, że słuchając tych utworów przeżywa się i momenty solidarności z bohaterami tekstów, gotowości do walki o pamięć bohaterek na przemian z buntem, bezradnością i wzruszeniem. Utwory oddają uczucia, które towarzyszyły tamtym ludziom i czasom. Słowa wbudowane są w niezwykłą muzykę, tak różnorodną jak różnorodne są teksty i ich autorki⁷⁹. Płyta Fundacji Niepodległości różni się od innych podobnych projektów tym, iż jest adresowana do szerszego grona odbiorców, nie tylko osób „żyjących” tematyką najnowszej historii Polski. Płyta uzyskała pozytywną recenzję na łamach „Gazety Wyborczej”, znanej z rezerwy do tematu „żołnierzy wyklętych”. Marta Pawłowska napisała: „Artyści udowodnili, że o dramatycznych losach żołnierzy polskiego podziemia, którzy po wojnie przeszli piekło, o tragicznej tułaczce przez Syberię, o bolesnej tęsknocie za ojczyzną można opowiedzieć w sposób wzruszający, piękny i pozbawiony agresji. Można przypomnieć bohaterstwo tych kobiet i mężczyzn oraz bezduszość ich katów bez obelżywych słów”⁸⁰.

W 2017 roku wydawnictwo Miles, wydawca kwartalnika „Wyklęci”, zrealizowało dwupłytowy projekt muzyczny „U boku Bartka” mający upamiętnić żołnierzy zgrupowania Narodowych Sił Zbrojnych dowodzonego przez Henryka Flamego pseud. „Bartek”. Oprócz płyt do wydawnictwa została dołączona broszura autorstwa pomysłodawcy i koordynatora całego przedsięwzięcia Tomasza Greniucha.

⁷⁶T. Sikora, *Żołnierzom Narodowych Sił Zbrojnych*, „Szczerbiec” IV 1998, nr 9, s. 49.

⁷⁷Forteca, 1942, [w:] „Twardzi jak stal”, 2008, CD, zbiory własne autora. W 2018 roku utwór w nowej aranżacji ukazał się na kolejnej, autorskiej płycie tej kapeli. Forteca, *Jeden Dziewięć Cztery Dwa*, „Wspomnienie historii”, 2018, CD, zbiory własne autora.

⁷⁸„Twardzi jak stal”, 2008, CD, zbiory własne autora.

⁷⁹Płyta „Panny Wyklęte”, <https://www.fundacja-niepodleglosci.pl/wydawnictwa/płyty/781-płyta-panny-wyklęte>, odczyt z dn. 16.05.2018. Na płycie można odsłuchać utwory reggae’owe, liryczne, rockowe, rapowe, różne jak różne są wykonujące je wokalistki. M. Wikło, *Panny wyklęte – piękne, mądre i odważne. Takie są piosenki, takie są te dziewczyny*, <https://wpolityce.pl/polityka/157274-panny-wyklęte-piekne-madre-i-odwazne-takie-sa-te-piosenki-takie-sa-te-dziewczyny>, odczyt z dn. 16.05.2018.

⁸⁰M. Pawłowska, *Muzyczni patrioci. „Żyjemy w kraju, w którym niektórzy próbują historię zdobyć i na nią napłuć”*, http://weekend.gazeta.pl/weekend/1,152121,17102068,Muzyczni_patrioci___Zyjemy_w_kraju_w_ktorym_niektorzy.html, odczyt z dn. 16.05.2018.

W projekcie udział wzięli: zespoły Gan, Irydion, Orzeł Biały, góralska Kapela Romanka, Tomasz Kuś z zespołem Nordica oraz Heroica, lubelski bard i organista Jarosław Konowalek i Ptaku. Podobnie jak wcześniej omawiane projekty muzyczne, charakteryzuje się on różnorodnością gatunkową. W albumie oprócz współczesnych tekstów przygotowanych przez wykonawców, pieśni partyzanckich możemy odsłuchać także modlitwy śpiewane przez tamtych żołnierzy⁸¹.

Polityczne afiliacje?

Artyści wykonujący utwory o treści patriotycznej w opinii publicznej są utożsamiani z prawą stroną sceny politycznej. Większość artystów jednak całkowicie dystansuje się od polityki, a także różnych ruchów ideowo-politycznych. Zespół Forteca, której środowiska antyfaszystowskie zarzucały związki z neonazistami i nacjonalistami, wydał oświadczenie, w którym odciał się od takich zarzutów: „Należy wskazać – napisała Magdalena Janeczek – że dane zawarte w powyższym wystąpieniu, a dotyczące w szczególności zaklasyfikowania naszego zespołu do grup narodowościowych i neonazistowskich, są nieprawdziwe i fałszują obraz grupy, która zdołała już wypracować sobie rzesze fanów”⁸². Podobnie sprawa wygląda w przypadku Tadka, który zdaje sobie sprawę, że przypina mu się łatkę „PiSowca”, jednak zdecydowanie się od takich identyfikacji dystansuje, na dowód czego nie przyjmuje zaproszeń do udziału w koncertach o podłożu politycznym, twierdząc, że zależy mu jedynie na popularyzowaniu wiedzy o rodzimych bohaterach⁸³. Apolityczność deklaruje również Dariusz Malejonek, kierownik projektu „Panny Wyklęte”, w którym uczestniczyły powszechnie znane wokalistki m.in. Halynka Młynkowa, Katarzyna Kowalska, Anna Rusowicz, Paulina i Natalia Przybysz⁸⁴, te ostatnie nie ukrywające swoich liberalnych i lewicowych poglądów na zagadnienia społeczne. Paweł Kukiz w jednej z wypowiedzi do mediów w 2014 roku stwierdził: „Wszystko jest wynikiem ostrych podziałów wynikających z partiokracji, która wpływa na absolutnie każdą dziedzinę życia. Nie omija też muzyki”⁸⁵. Zaś rok później stanął na czele ruchu politycznego, który definiuje się jako antysystemowy; sprzeciwiający się oparciu ustroju państwa o partie polityczne⁸⁶.

⁸¹ „U boku Bartka. Hołd muzyczny dla Zgrupowania NSZ”, 2017, CD + broszura, zbiory własne autora.

⁸² L. Łada, *Zespół Forteca odcina się od neonazizmu*, <http://poznan.naszemiasto.pl/artukul/zespół-forteca-odcina-sie-od-neonazizmu,2920730,art,t,id,tm.html>, odczyt z dn. 16.05.2018.

⁸³ *Młode pokolenie, przyszła na nas kolej. Z Tadeuszem Polkowskim „Tadkiem” – współzałożycielem i wieloletnim członkiem hip-hopowego zespołu Firma, autorem solowej płyty „Niewygodna prawda” rozmawia Michał Wnęk*, „Tryby. Katolicki miesięcznik studencki” 2013, nr 5, s. 12.

⁸⁴ M. Pawłowska, dz. cyt.

⁸⁵ Tamże.

⁸⁶ A. Robak, K. Dudek, dz. cyt., s. 115–120.

Omawiani wcześniej bardowie Leszek Czajkowski i Andrzej Kołakowski nie ukrywają swoich sympatii względem Prawa i Sprawiedliwości, małżonka Kołakowskiego – Anna, w kadencji 2014–2018 była radną Klubu PiS w Radzie Miasta Gdańsk; wraz z córką Katarzyną rodzina Kołakowskich uczestniczy w różnych manifestacjach o podłożu patriotycznym i antylewicowym. Koncerty wyżej wymienionych bardów częstokroć organizowane są przez Kluby „Gazety Polskiej” oraz lokalne struktury PiS⁸⁷.

Młodszy artyści w sporej części sympatyzują z kręgami narodowymi. Wielu z nich koncentrowało podczas lub po Marszach Niepodległości m.in. Ptaku, Bastii, Karat, Irydion, Pozytywka. Muzycy tej ostatniej zaproszenie z występem na „największą manifestację patriotyczną w całej Europie, jeśli nie na świecie” uznali za wyróżnienie dla swojej twórczości⁸⁸. Członkowie zespołu Irydion oraz GAN, pomimo iż nie utożsamiają się z żadną partią i organizacją, to jednak wiązali duże nadzieje z Ruchem Narodowym⁸⁹; ci drudzy następnie skierowali swoje sympatie w kierunku środowiska politycznego skupionego wokół Mariana Kowalskiego⁹⁰. Maciej Ptasznik do 2015 roku był aktywnym członkiem Obozu Narodowo-Radykalnego⁹¹, jednak podczas kampanii prezydenckiej w 2015 roku zaangażował się po stronie Grzegorza Brauna i jego projektu politycznego. M. Ptasznik przygotował także film dokumentalny o Braunie pt. „Kandydat”⁹². Choć nie należą do ONR, z organizacją tą sympatyzują i współpracują m.in. Bastii⁹³ oraz Rafał Kulczewski „Klipo”⁹⁴. Członkowie ONR założyli firmę Propatria, która początkowo produkowała odzież patriotyczną, a następnie zaczęła wydawać także płyty m.in. Irydionu, Bastiego, Sovy⁹⁵. Jako nacjonaliści definiują się także raperzy ze składu Wuem Enceha, w tekstach którego zawarte jest przesłanie zbieżne z ideałami przyświecającymi autonomicznym nacjonalistom (takimi jak alter-globalizm, promocja

⁸⁷ R.K. Malbork. *Koncert Andrzeja Kołakowskiego w Galerii Cafe*, <http://malbork.naszemiasto.pl/artykul/malbork-koncert-andrzeja-kolakowskiego-w-galerii-cafe,2471001,art,t,id,tm.html>, odczyt z dn. 16.05.2018.

⁸⁸ *Poczuć to, co bohaterowie – zespół Pozytywka. [wywiad przeprowadziła Karolina Buczkowska]*, <http://www.nowastrategia.org.pl/poczuc-to-co-bohaterowie-zespol-pozytywka-wywiad/>, odczyt z dn. 16.05.2018.

⁸⁹ *Irydion – czyli o muzyce, polityce i tożsamości...*, dz. cyt.

⁹⁰ *Media Narodowe. Wywiad z zespołem GAN*, <https://medianarodowe.com/wywiad-z-zespolem-gan/>, odczyt z dn. 16.05.2018.

⁹¹ *Ptaku*, <https://bliskopolski.pl/muzyka/ptaku/>, odczyt z dn. 16.05.2018.

⁹² *Ptaku. To krządek dla ludzi, którzy tak jak ja mówią, że brakuje im autorytetów. Z raperem Maciejem Ptasznikiem ps. „Ptaku” rozmawiała Katarzyna Olszewska*, <http://sck.edu.pl/ptaku-to-krzak-dla-ludzi-ktorzy-tak-jak-ja-mowia-ze-brakuje-im-autorytetow>, odczyt z dn. 16.05.2018.

⁹³ *Media Narodowe. Wywiad z Bastim*, <https://medianarodowe.com/media-narodowe-wywiad-bastim/>, odczyt z dn. 16.05.2018.

⁹⁴ *Nasz wywiad. Klipo dla Mediów Narodowych*, <https://medianarodowe.com/media-narodowe-wywiad-z-klipo/>, odczyt z dn. 16.05.2018.

⁹⁵ *Muzyka*, <http://propatriae.pl/kategoria/muzyka-patriotyczna>, odczyt z dn. 16.05.2018.

zdrowego i sportowego trybu życia oraz jasny sprzeciw wobec szkodzących zdrowiu używkom)⁹⁶; pozytywnie wypowiadają się oni także na temat aktywności ONR i współpracują z jego członkami⁹⁷.

Podsumowanie: od tragizmu do nadziei, od zapomnienia do walki o pamięć

Poezja śpiewana bardów Pawła Piekarczyka, Andrzeja Kołakowskiego, Leszka Czajkowskiego ma wymiar martyrologiczny, w swej twórczości poprzez mesjanistyczne przesłanie nawiązują do ideałów dziewiętnastowiecznych wieszczów narodowych. Bliska jest im sentencja Horacego *Dulce et Decorum est pro patria mori*. Przekaz ich twórczości nie jest pozytywny, pokazują tragizm dziejów ojczystych, ludzi torturowanych, skazanych na upokorzenie, śmierć i zapomnienie, atmosfera ich muzyki jest przygnębiająca, ukazująca bezalternatywność postaw bohaterów ich twórczości. Zaś w przypadku twórców rockowych i raperów podmiot liryczny jest ten sam, jednak w ich twórczości ukazana jest wola walki, wiara w zwycięstwo, chęć przetrwania, nadzieja na przyszłość. W twórczości jednych i drugich wspólnym mianownikiem jest ogromna duma z ukazywanych bohaterów i dziejów oręża polskiego. Różnorodność stylów muzycznych jest atutem muzyki tożsamościowej, ponieważ z patriotyczno-kulturalnym przekazem można dotrzeć do odbiorców wykazujących się skrajnie odmienną wrażliwością muzyczną.

W ocenie Autora instytucje odpowiedzialne za kreowanie pozytywnego wizerunku kraju oraz media publiczne nie wykorzystują potencjału polskiej sceny tożsamościowej, która pomimo wieloletniej tradycji pozostaje sceną niszową. Po zmianie rządu RP w 2015 roku niektóre instytucje państwowe (np. Instytut Pamięci Narodowej, Wojska Obrony Terytorialnej) na organizowane przez siebie przedsięwzięcia kulturalne kontraktują należących do niej artystów, sporadycznie pojawiają się oni także w mediach publicznych, np. jako komentatorzy wydarzeń patriotyczno-historycznych w TVP Info gościli Zbigniew Woźniak i Paweł Michalik, zaś fragment teledysku Dominika Gudowskiego do utworu *Leśni* był prezentowany 1 marca 2018 roku przez Marka Sierockiego w Teleexpressie⁹⁸. Także niektóre jednostki samorządu terytorialnego poprzez podległe im instytucje kultury (koncerty niekiedy odbywały się w dniu 1 marca, a z okazji tego święta w dniach poprzedzających bądź w pierwszych dniach marca w ramach obchodów, które trwają znacznie dłużej niż 24 h) 1 marca organizowały koncerty muzyków tożsamościowych (jako przykład można podać samorząd miasta Świdnik). Jednak są to wydarzenia

⁹⁶ Nie dajmy sobie wmówić, że nacjonalizm to zło – wywiad z rapowym składem ENCEHA, <http://autonom.pl/?p=3904>, odczyt z dn. 16.05.2018.

⁹⁷ Prezentujemy wywiad z raperem tożsamościowym Wuem Enceha. Wywiad przeprowadził kolega KonserwaAMDG, <https://medianarodowe.com/wuem-enceha-rozmowa-o-plycie/>, odczyt z dn. 16.05.2018.

⁹⁸ SOVA w Teleexpress – 1.03.2018, <https://www.facebook.com/rapsuvka/videos/sova-w-teleexpress-1032018/2007280119287735/>, odczyt z dn. 16.05.2018.

incydentalne, a systemowych rozwiązań na szczeblu centralnym brakuje. Można je za to zaobserwować w państwach sąsiednich mających podobne doświadczenia historyczne.

Na Ukrainie tamtejsze ministerstwo kultury dotuje festiwal Banderstadt (Mia-
sto Bandery)⁹⁹, a muzycy ilustrujący kontrowersyjne dzieje Ukrainy stanowią ma-
instream lokalnej popkultury. W liczącej 10,5 mln mieszkańców Republice Czech,
Daniel Landa w swojej trwającej około 30 lat karierze sprzedał ponad 1,2 mln
płyt¹⁰⁰. Oprócz kariery wokalnejszej przygotowuje on muzykę do filmów realizowa-
nych przez czeską telewizję, jest ponadto kierowcą rajdowym, trenuje sztuki walki,
angażuje się w działalność tradycjonalistycznych środowisk katolickich¹⁰¹. W Chor-
wacji, Marko Perković pseud. „Thompson”¹⁰², weteran wojny o niepodległość swojej
ojczyzny, jest trzecią osobą chorwackiego *show businessu*. Na jednym z koncertów
„Thompsona” w 2015 roku zorganizowanego z okazji dwudziestej rocznicy zwycię-
stwa wojsk chorwackich nad armią jugosłowiańską (serbską), było obecnych około
90 tys. widzów¹⁰³.

Słowa kluczowe:

muzyka,
tożsamość,
patriotyzm,
Żołnierze Wyklęci,
wojna,
polityka historyczna,
podziemie antykomunistyczne

Keywords:

music,
identity,
patriotism,
Cursed Soldiers,
war,
historical policy,
anti-communist resistance.

⁹⁹ *Niebywały skandal na Ukrainie. Festiwal banderowski pod auspicjami władz państwowych*, <http://wolnosc24.pl/2017/07/08/niebywaly-skandal-na-ukrainie-festiwal-banderowski-pod-auspicjami-wladz-panstwowych-nasi-politycy-nie-reagujal>, odczyt z dn. 16.05.2018.

¹⁰⁰ Dane z listopada 2016 roku - *Daniel Landa, Žito tour dojezd*, <https://www.informuji.cz/akce/praha/54855-daniel-landa/>, odczyt z dn. 16.05.2018.

¹⁰¹ M. Špínka. *Daniel Landa. Droga samotnego wilka*, „Phalanx” 2003–2004, nr 4, s. 28–34.

¹⁰² Zob. M. Szymański, *Nacjonalizm. Katolicyzm i popkultura. Fenomen Marko Perkovica „Thompsona”*, „Polityka Narodowa” 2018, nr 18, s. 290–299.

¹⁰³ H. Pavić, *Rimac, Gлогоški i Klemm nastupili kao predgrupa Thompsonu i prijateljima*, <http://tris.com.hr/2015/08/rimac-glogoski-i-klemm-nastupili-ka-predgrupa-thompsonu-i-prijateljima/>, odczyt z dn. 16.05.2018.

The ethos of Cursed Soldiers in identity music as an example of creating politics of memory

Identity music not only has its artistic values but also plays an educational role, as far as it is one of the parts which create politics of memory. The latter focuses on detailed analysis of connection between history and politics of a country. It is an instrument of: creating one's historical awareness, defending good reputation of state / nation around the world and public activity.

A rise of interest in history of Poland is observed among Poles. Issue of the Cursed Soldiers (Anti-Communist Polish Resistance) who became a part of interest for the young Poles as far as cultural code, is distinguished among this. Identity music is not only specific music genre defined by the lyrics concerning contemporary patriotism, but also promotion of national history. Main purpose of the 'identity artists' is to show an ethos, story about armed conspiracy during the Second World War and resistance against soviet captivity. Identity artists perform different music genres: bards compose sung poetry, rock, hard rock, heavy metal, neofolk, hip hop, rap and industrial music as well as mixture of the music genres.